משנה · אחרונים · בועז · סדר קדשים

בועז על משנה כריתות

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בועז על משנה כריתות

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בועז-על-משנה-כריתות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 7
פרק ד 14
פרק ה 15
פרק ו 16

פרק א

אב"י הקשה בש"ס (ד"ג ב') למה לא תני תרי העלאה, מוקטרי אברי פנים ומוקטרי אברי שחוטי חוץ. והקשו בתו' (זבחים ק"ז א' ד"ה דאיכא) דלשני דמתני' ריה"ג היא דפטר מוקטרי חוץ. ול"מ נ"ל דלא אפשר דהרי מניינא דל"ו כריתות דנקט ברישא דמתניתין. היינו לומר שאפילו עשאן כולן בהעלם א' חייב, וכש"ס כאן, והרי לריה"ג כששחטן בחוץ תו אינו חייב על העלאה בחוץ. והרי השוחט והמעלה חשיב במתני' בתרתי. ואומר, חכם בני וישמח לבי דאי"ל דשוחט ומעלה מיירי בב' גופים. ליתא דמדל"ק השוחט בחוץ והמעלה בחוץ גלי תנא דעתיה דבקרבן א' קמיירי:

ונ"ל דא"צ שיאמר בפה שעושהו לסוך, אלא בחישב כן סגי שיתחייב קרבן. ואף לבתר מ"ש תוס' [ב"מ מ"ג ב' ד"ה החושב] דבחושב לשלוח יד או לפגל קרבן, צריך דבור ממש ולא סגי במחשבת הלב. היינו רק היכא שאין עושה מעשה איסור דהרי גם במחשבת פגול, המעשה גופה מצוה היא. משא"כ הכא המעשה גופה אסור הוא אלא שאינה חייב עליה בלי מחשבה, להכי די במחשבה לחוד, ככל מזיד במעשה איסור שמחייב ע"י מחשבתו. [אולם רש"י סתר א"ע, דבקדושין [מ"ב ב' ד"ה לחייב], משמע דאמחשבה לחוד מחייב בפיגול, ובפסחים [ס"ג א' ד"ה והכא] כ' רש"י בפירוש דצריך דבור במפגל וצ"ע]. ומלת פטום. הוא לשון השמנה בלשון המשנה. כמו שור פטום [ביצה ל"ח א']. וכ"כ פטומי מילי בעלמא [ב"מ ס"ו א'], ר"ל משמין ענייניו במילין שאינן בדוקא. וה"נ ר"ל שמשמין את השמן עם ריח טוב:

אב"י הנה רתויו"ט בד"ה הבא, תמה על הסדר דנקט בכל הלאוין, מן טמא שאכל הקודש עד סוף המשנה. וה"נ נקט באותו סדר עצמו בפ"ג דמכות, והוא שלא כסדר שהוזכרו בתורה. ול"מ נ"ל, תחלה נקט תנא איסורי אכילה דמצוי טפי, ונקט בהדי כל חד מה שיש לו שייכות עמו. ואח"כ נקט שאר האיסורים והשייך עמהם. ובכל חד מהנך תרי בבא, נקט תחלה מוקדשים, ואח"כ שאינן מוקדשין. וזהו סידורן. טמא שאכל קודש. ואגביה נקט בהדיה הבא למקדש, דטומאת מקדש וקדשיו שייכים אהדדי. ואגביה נקט נותר ופגול שהם קדשים שנפסלו. רק אקדם ותנא תחלה חלב, משום דחלב הוא דבר הקרב ע"ג מזבח. ואיסורו חל קודם איסור נותר ופיגול. ואגב חלב נקט דם כלשון תורה, כל חלב וכל דם. ואקדים איסור נותר לפיגול, דלא כבכל דוכתא דנקט הפגול והנותר והטמא. ה"ט משום דהכא בעי לאשמעינן חיוב כרת דידהו, והרי כרת דפיגול ילפינן מנותר, בג"ש דעון עון. ומדאיירי בקרבנות, נקט השוחט והמעלה בחוץ. והדר תנא איסיר אכילה בשאינן מוקדשין. ופתח בחמץ דחמור שאסור אף בהנאה, וצריך ביעור. ואח"כ

נקט איסור אכילה ביו"כ. ואגביה נקט נמי איסור מלאכה ביו"כ. אח"כ נקט תנא שאר חיובי כרת, שהם על מעשה. ונקט תחלה מעשה איסור במוקדשין, מפטם שמן ומפטם קטורת, כמו שהן סמוכים בתורה. והא דלא הסמיך סך גבי מפטם שמן, שהם תרווייהו בחד מלתא. ה"ט כדאמרינן בש"ס דרצה להסמיך מפטם שמן למפטם קטורת, לאשמעינן דמה מפטם קטורת לאו בפ"ע וחייבים עליו כרת, אף מפטם שמן וסך. לאו בפ"ע וחייבים עליו בפ"ע. ובסוף הכל נקט תנא, אותן שאין נכללים כלל בגדר הראשונים. מדהם מ"ע, מיהו הקדים מילה לכסיז, דהרי תנא תני מניינא שאם עשאן כולן בהעלם א' חייב על כל אחד ואחד, ולהכי אע"ג דבפסח ומילה ליכא חטאת מדהן עשה, אפ"ה בעי לאשמעינן באופן שיתחייב על שניהן, כגון שבא תחלה כרת דפסח ואח"כ כרת דמילה, דאי איפכא שנולד ערל בביתו ולא מלו, פטור מלעשות פסח. ולמאי דקיי"ל דחיוב כרת רק על הבן [כי"ד רס"א], נקט תחלה פסח ואח"כ מילה, דבמילה אין הכרת חל מיד אחר עיכוב המצוה אלא לכשיגדל, להכי לא נקט לה תנא במתני' רק אחרון לכולם.

ואילה"ק דאע"ג שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בשב ואל תעשה [כיבמות ד"צ ע"א] , עכ"פ הכא שלא לצורך עקר ד"ת לגמרי, דטפי הו"ל למדרש להו דמדאניסי מחמת היוקר אינן עוברין בבל תאחר, דאונס רחמנא פטריה [כנדרים דכ"ז א'], ויביאו שאר הקינין לכשיזולו. ול"ל לפטרן לגמרי. נ"ל דמשום דאז לא היו שומעות העשירות מלהמתין, ולא יזלו הקינין עדיין. להכי בכל כה"ג אומרים לאדם חטא בקל להתבטל ממצות עשה, כדי שיזכה חבירך בחמור, שינצלו מכרת, היכא דלא פשע חבירו [כפסחים נ"ט א']. ואע"ג דהכא רכב"ג הוה. ואיהו לשטתיה לא ס"ל כן [כעירובין ל"ב ב']. י"ל דרשב"ג דהתם אביו של רבי היה, ופליג אזקנו דהכא. ובכל זה מתישב בס"ד גם קו' התוס' [ב"ב קס"ו א']. שמכח קושיתם רצה ר"ת למחוק מלת ואין, וצ"ל נכנס ודרש וכו' והשאר עליה חובה, ור"ל שהנשים טעו וחשבו, שצריכים להביא כל קנותיהן שנתחייבו, קודם שיותרו לאכול קדשים, ולכן נכשלו ולא הביאו אפילו קן א', דלפי דעתם לא הועיל להו הבאת קן א'. ולכן נכנס ודרש שאחר שהביאו רק קן א' מותרים לאכול קדשים, אבל השאר עליהן חובה לכשיוזלו. עוד כתבו שלגירסת הספר דגרס ואין השאר, וכו', צ"ל כפירוש האשכנזים. דרשב"ג פליג אבית שמאי ובית הלל [לקמן בש"ס ד"ט ב']. וס"ל דדמי לטבילה שכשחייבת ה' טבילות מה' טומאות, טובלת פעם אחת וטהורה, וה"נ לה' לידות מביאה רק קן א' ופטורה מהשאר, מדלא אתו על חטא. וע"ש:

פרק ב

כך פירשתי ע"ד הר"ב. אבל לרמב"ם [פ"א ממחוסכ"פ ה"ב] גם ת"ק מודה, דגר קודם הבאת קרבנותיו אסור בקדשים. וכן כ' נמי תוספות ברישׁ מכילתן. ונ"ל דלרמב"ם ותוס' הא דקאמר בש"ס גר כי קא מייתי לאכשורי נפשיה למיעל בקהל, ר"ל מדאינו אסור בקדשים רק מדאינו עדיין ישראל גמור קודם שהביא קרבנותיו. להכי לא מקרי מחוסר כפורים, דלא חסר לו הכפורים רק כל שם ישראל חסר לו. ותמהני דלרמב"ם ותוס' במאי פליגי ת"ק וראב"י, ומה נ"מ אי מקרי מחוסר כפורים או לא. וגם לעיל [בש"ס ד"ב ב'] אמרינן דתנא מניינא לאפוקי דראב"י, ולרמב"ם ותוס' מאי לאפוקי איכא, הרי לא פליגי כלל. ואי"ל דלת"ק רק הנך ד' נקראו מחוסכ"פ, דבנכנסו לעזרת ישראל קודם הבאת קרבנן חייבים כרת [כפ"א דכלים מ"ח ומנחות כ"ז ב']. משא"כ גר קודם שהביא קרבנו. מדאינו עדיין כישראל גמור. כמ"ש הרמב"ם הנ"ל, להכי כשנכנס לשם בטומאה אינו חייב כרת וקרבן. דאע"ג דעכומ"ז הן כזבים לכל דבריהן [כנדה ל"א א']. זהו רק מדרבנן. ואע"ג דכל עכומ"ז אסור לכנוס אפילו בחיל [ככלים פ"א מ"ח], זהו ג"כ מדרבנן, דהרי לא נצטוו רק בז' מצות [כסנהדרין נ"ו א'] וכ"כ ג"כ הר"ש [בפ"א דכלים מ"ח] דלא נצטוו בשלוח מחנות. אבל כל זה ליתא. דהרי בהדיא תנינן [יבמות מ"ז ב'], טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו. ומה"ט א"א נמי לומר דכ"ע מודו דאסור בקדשים קודם הבאת קרבנותיו, ופליגי דלראב"י מותר לבוא בקהל קודם הבאת קרבנותיו ואפ"ה אסור בקדשים, להכי שפיר מקרי מחוסכ"פ, ולת"ק אסור בזה ובזה קודם הבאת קרבנותיו, ולא מחשב מחוסכ"פ, דמדאסור בקהל, אינו עוד ישראל גמור, ולא מחשב מחוסכ"פ. ולפ"ז נ"מ טובא בין ת"ק לראב"י, וקאמר שפיר ברישׁ מכילתן לאפוקי מראב"י. ליתא, דהרי בסוגיא דיבמות הנ"ל אמרינן דלעניין זה כשטבל ועלה הרי היא כישראל לכל דבריו, דאפילו הדר ביה וקדש קדושיו קדושין. א"כ מכ"ש בלא הדר ביה. ואם גם נדחק לומר דעכ"פ לכתחילה אסור בבת ישראל. עכ"פ הרי גם בנזיר פליגי, והרי בנזיר לכ"ע קרבנו רק לשרוייה באיסורי נזיר קאמייתי, ולעניין מה פליגי אי נזיר מקרי מחוסכ"פ או לא. וא"כ גם לר"ב קשיא. ונ"ל דנ"מ אי נדר בנזיר על מנת שגר ונזיר מחוסכ"פ מקרי, לת"ק פטור מנזירות ולראב"י חייב. ולבני הרב המשכיל מהו' משה מרדכי שליט"א אשכחנא טובא בש"ס דפליגי אי מקרי כך או כך, אף שאין נ"מ לדינא, וכדתנן ארבע אבות נזיקין, למעוטי דר"ח ור' אושעיה [כב"ק ד"ה א'], ולא פליגי כלל [וכתוס' שם ד"ה תני]. וכ"כ אמרינן [בע"ז דע"ד א'] הרי אלו אסורין ואוסרין בכ"ש. למעוטי דבר שבמניין, ולא פליגי כלל [וכתוס' שם ד"ה למעוטי] , ועוד דוכתי טובא:

ותמוהין דברי רלח"מ [פ"ט משגגות ה"ד] שהקשה ל"ל לרמב"ם למפטר למי שאמרו לו עדים בעלת שכחה חרופה, והוא אומר לא בעלתי, דפטור מקרבן, מדהו"ל כאומר לא גמרתי ביאתי, והו"ל לרמב"ם למנקט טעמא דש"ס דנקט בכמה דוכתא דמצי למימר לא בעלתי שוגג אלא מזיד, עכ"ל והאריך עוד. ודבריו תמוהין מאד דהרי בשפחה חרופה בין שוגג בין מזיד חייב, וכמ"ש הרמב"ם בעצמו שם הלכה א'. ויש לדחוק ולומר דכוונת רלח"מ, דכיון דבשפחה חרופה צריך עכ"פ רצונה וכמ"ש הרמב"ם שם, מצי שפיר למימר אנסתיה, או שוגגת היתה, דאז פטור. ואף דעל כרחך באמרו לו בעלת שפחה חרופה היינו שאמרו לו שהיתה מזידה, דאל"כ פטור. עכ"פ מצי למימר שהיתה תחלתה באונס וסופה ברצון, דבכה"ג אפילו אמרה הניחו לו שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו, פטורה [ככתובות דנ"א ב'] .

פרק ג

כך פירשתי לתרץ קו' התוס' [די"ב א' ד"ה או דלמא] שהקשו לענין מה ר"מ מחייב חטאת, הרי לא ימשכנו אותו [כב"ק ד"מ]. ותרצו דהתם מיירי בשאמר דלא ניחא ליה בכפרה, אבל האי ניחא ליה בכפרה, אלא שסבור להיות פטור ממשכנין אותו, עכ"ל. אמנם כל עיקר קושיתם תמוה. דמנ"ל דלר"מ ימשכנוהו, ואי משום דקאמר חייב, א"כ למה התעוררו רבותינו להקשות קושיתם זאת הכא יותר מבכל דוכתא שנזכר שם חיוב חטאת ואשם. והרי בכל דוכתי כמו בכאן נוכל לתרץ בפשיטות, דבא תנא להשמיענו הדין, דאם בא לפנינו ושואל אם מחוייב בחטאת או לא, נשיבהו שחייב. ואם גם נדחק ונאמר דהכא שאני דכיון דאיהו אמר לא אכלתי שוגג רק מזיד, בודאי לא יבא לב"ד לשאול מה יעשה, וא"כ יפה הקשו הכא דלענין מה נקטה מתני' שחייב. עכ"פ אם קושיתם קושיא אין תרוצם תרוץ, שהוא לכאורה ההיפוך מהסברא שכתבו, דבב"ק מיירי בדקאמר דלא ניחא ליה בכפרה, וזה תמוה דאדרבה מה"ט ימשכנו אותו. ותו מ"ש עוד אבל הכא אמר דניחא ליה בכפרה, רק שסבור שפטור, להכי ימשכנוהו. ותמוה דמנא ידעינן דניחא ליה בכפרה, ובפרט היכא דקאמר לא אכלתי שוגג אלא מזיד. אמנם ביבמות [דפ"ז ב'] תרצו ממש בהיפך, ע"ש. וכמדומה שהכא ט"ס יש בדבריהם, וצ"ל באמת בהיפוך. רק תמהני שרתוי"ט העתיק לשון התוס' כאן ובמחכ"ר לא חלי ולא מרגיש:

והנה רבעתוס' הכא כתבו דהאי ונכנס למקדש דנקט מתני', אאכל ושתה דברים טמאים נמי קאי. דאף דלא מחייב אכניסת מקדש באכילת טומאה, מדא"צ טבילה מן התורה [כפרה פי"א]. י"ל דמיירי שאכל נבילת עוף טהור או שתה דם שרץ*), דהנך צריכי

טבילה מדאורייתא. עכת"ד. והן אמת דשותה דם שרץ. דהו"ל טמא שרץ. חייב כשנכנס למקדש, [כעירובין ק"ד ב'], וחייב דקאמר התם הש"ס, היינו כרת [כרמב"ם פ"ג מביאת מקדש הט"ז] . אבל מ"ש עוד דאוכל נבילת עוף טהור יתחייב כרת כשנכנס, לא ידענא מנ"ל. דהרי כשנכנס כבר בלעו ואז אינו רק ראשון לטומאה. ואי משום כללא דמתני' דפרה [הנ"ל], דכל הטעון ביאת מים מן התורה, הרי כבר כתב רכ"מ [בפ"ג דביאת מקדש הי"ג] דלאו כללא דוקא הוא [יע"ש]. ותו הרי לראב"ד [שם] גם בהכניס שרץ, שהשרץ אב הטומאה, אפ"ה אינו חייב רק מלקות. ואפילו נימא דלרבעתוס' באכל נבלת עוף טהור או שתה דם שרץ ונכנס חייב כרת, אפ"ה לא הועילו שיהיו ב' דברים אלו, דהיינו אוכל דברים טמאים, ושותה יין, שניהן מיירי בענין א', דהרי שתה יין חייב מיתה בידי שמים. ורק בעבד עבודה, אבל טמא שנכנס חייב כרת ואפי' לא עבד. א"כ מה ידחיקנו להכניס ב' מילי אלו תחת סוג חיוב א', ולא נימא דאוכלין טמאין דנקט מתני' היינו לענין שיטמא גופו. ואפשר דלתוס' כולה מתני' מיירי שנכנס ולא עבד, ותיובא דמתני' היינו מלקות, ובשתוי שנכנס ס"ל לתוס' כרמב"ם הנ"ל דחייב מלקות כשנכנס ולא עבד. ובאכל דברים טמאים ונכנס ס"ל לתוס' כראב"ד. דטמא שרץ שנכנס חייב רק מלקות, א"כ אירעו כל הב' ענינים שפיר כאחד במתני'. ואפ"ה עדיין לא שקטה דעתי. דהרי גם בכה"ג לא אפשר למכלל הנך ב' מילי בסוג חיוב א', דהרי שתוי אינו חייב מלקות רק בנכנס ממזבח ולפנים [כרמב"ם פ"א מביאת מקדש], וטמא חייב אפילו בנכנס משער נקנור ולפנים [כפ"ג שם]:

כך נ"ל כוונת הש"ס, דהא דנקט הש"ס איתוסף איסור הנאה, היינו משום דבמעילה באמת בהנאה סגי שיתחייב. אבל אילו איתוסף איסור הנאה רק על החתיכה שנאסרה תחלה שלא היה שם כולל. לא הוה איסור מוסיף רק איסור חמור. ובאיסור חמור שאינו כולל או מוסיף או בת אתת, קיי"ל דאין איסור חל על איסור [ועי' תוס' חולין ק"א א']. ונ"ל שזה ג"כ כוונת תוס' [שבועות כ"ד ב'], יע"ש. וזה תוכן כוונת הרמב"ם [פ"ד ממ"א] שכתב דהנאה ג"כ חשוב איסור מוסיף: ואת"ל א"כ במבשל בשר נבילה בחלב. יחול נמי איסור בב"ח באיסור נבילה מה"ט, דאיסור בו"ח הו"ל גם בהחלב איסור הנאה [ר"ל והרי אמרי' [חולין קי"ג ב] דבאכל חלב שנתבשל בחלב פטור]. כבר תירץ רבינו קו' זו במשניות הכא באריכות שקראה נקודה נפלאה. וכוונת דבריו, דבשלמא הקדש ודאי חייל על הבהמה, ומדחייל. נאסר נמי החלב בהנאה, להכי מחשב האיסור הנאה איסור מוסיף. משא"כ בב"ח שאמרנו, מאן יימר דחייל כלל איסור בב"ח על איסור נבילה שיהיה אסור בהנאה, דלמא לא חייל, ויהיה הנבילה שנתבשלה בחלב מותר בהנאה.

והא דלא נקט תנא נמי מקרבן עולה ויורד של שבועה, כגון שנשבע בכולל שלא יאכל חלב זה ותמרים. והרי ע"י כולל זה חלה שבועה על האיסור. י"ל דשבועה דאיתא בשאלה לא קתני. מדיכול לשאול על שבועתו. ולא יהיה כאן חיוב חטאת. משא"כ האיסור שבקדשים כיון דע"כ כבר נזרק דמו, ליתא בשאלה. דאם ישאל על ההקדש הרי הביא חולין בעזרה. כך נ"ל כוונת תוס' הכא. ודבריהם תמוהין מאד. שעשו א"ע במח"כ כאילו לא ידעו שכבר הקשה ותירץ כן הש"ס [שבועות דכ"ד ב]. וכבר נתקשו בזה רבותינו המהרש"א וברכת הזבח והניחו בצ"ע. ותו דהתוס' תרצו דבקדשים משנזרק הדם ליתא בשאלה. והרי בש"ס התם אמרי' בפירוש דאף בקדשים כשנזרק הדם עדיין איתא בשאלה. ותו דהם כתבו דליכא למימר דמיירי בבכור, והרי התם קאמר בפירוש דמיירי בבכור. אמנם באמת ק"ל אסוגיא דשבועות הנ"ל דאוקמי למתני' בבכור, והרי בסוגיא דידן אמרי' בפירוש אקדשה. ואי"ל משום דמצוה להקדיש הבכור [כערכין דכ"ט א] ליתא, דא"כ למה קאמר הש"ס איסור מוסיף, הול"ל שההקדש עם חלב איסור *) בת אחת. ותו למה צריך לאוקמה בבכור, הרי בל"ז כשנזרק דמו ליתא בשאלה. וברוך ה' שהאיר עיני הכהויים המחכים. להמציץ מחרכים דהרי בל"ז ק' הרי מרא דשמעתתא דהך תרוצא התם בשבועות הוא רבא, והרי איהו לשטתי' לא תירץ מידי, דהרי איהו ס"ל [שבועות כ"ז ב] דבאומר שבועה שלא אוכל ואכל כולה. ליתא בשאלה, א"כ ק' מה תירץ דלהכי לא נקט שבועה מדישנה בשאלה, עכ"פ לנקט בדקאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב. ואכל כולה, דאז ליתא בשאלה לשטתיה. ואת"ל דהא דתירץ הכי, היינו לאי בעית אימא קמא דנקט בסוגיא דשבועה שלא אוכל הנ"ל, דקאמר לרבא דבאמר שלא אוכל אף שנתחייב מכזית קמא, עכ"פ מגו דמהני שאלה לכזית בתרא מהני נמי לכזית קמא. א"כ ה"נ כיון שאמר שלא אוכל תמרים וחלב, כיון דמהני שאלה לתמרים וחלב שעדיין לא אכל מהני נמי לתמרים וחלב שכבר אכל. ליתא, דאכתי הוה מצי למנקט שנשבע שלא יאכל תמרים וחלב אלו דבכה"ג באכלן כולן ליתא בשאלה. ואת"ל כיון דבכה"ג אין החיוב בא משום אכילת החלב לבד, רק מדאכל גם התמרים, א"כ לא דמיא לאינך דנקט תנא, ומשו"ה לא נקט ליה נמי תנא. ליתא דהרי נקט נמי כותבת של יו"כ, דג"כ החיוב בא ע"י שאכל קצת יותר מכזית, ולא דמי לאינך אכילות דנקט. אע"כ צ"ל דמה דקאמר דישנה בשאלה, אינו ר"ל דבאמת ישנה בשאלה, רק הכוונה דשם שבועה איתא בשאלה. ואהא מקשי שפיר והרי הקדש, ר"ל אף דהך הקדש שנזרק דמו ליתא בשאלה, עכ"פ שם הקדש איתא בשאלה. ואצטריך לתרץ דמיירי בבכור, דשם הקדש שלו ליתא בשאלה אפילו קודם שנזרק דמו. מיהו כל זה לרבא לשטתי' [שבועות דכ"ז

ב] הנ"ל. אבל סתמא דש"ס כריתות הנ"ל ס"ל כפי מאי דקיי"ל [רמב"ם ספ"ו משבועות] כאמימר [בשבועות שם] דאפי' אכלה כולה איתא בשאלה כל עוד שלא הביא קרבן שבועה, א"כ לאצרכינן לאוקמא בבכור, דמצינן שפיר למימר דלהכי לא נקט שבועה, משום דבאמת יכול לשאל עליה. אבל הקדש שפיר נקט לה, דהרי משנזרק דמו ליתא בשאלה. א"כ רחוקים ב' השיטות דשבועות וכריתות כרחוק מזרח ממערב, דשיטה דשבועות אליבא דרבא לשטתי', והכא בכריתות נקטינן אליבא דהלכתא כאמימר, ואהך שיטה דהכא כתבו דברי קושיתם דגם לאמימר קשיא קו' דש"ס בשבועות אליבא דרבא, ואצטריך לתרץ כדתרצינן דמידי דאיתא בשאלה ממש לא קתני. והיינו דכתבו עוד אבל אי"ל דמיירי בבכור עכ"ל, דלכאורה תמוה מה מרווחינן דנוקי בבכור, הרי על כרחך מיירי שכבר נזרק דמו, וא"כ למה נדחק לאוקמא בבכור הרי אפי' לא הוה בכור ליתא בשאלה. אע"כ דכוונתם דאי"ל דקיי"ל באמת כרבא דבאכלו כולו ליתא בשאלה, וא"כ לא תסגי לן בתרוצא שאחר שנזרק דמו ליתא בשאלה, דעכ"פ שם הקדש ישנו בשאלה, כמו שנצטרך לתרץ אליבא דרבא, דמה"ט לא נקט שבועה, וא"כ נצטרך לאוקמא הקדש דנקט במתני' בבכור. דשם הקדש שלו ליתא בשאלה. על זה תרצו דעל כרחך סוגיא דכריתות לא ס"ל כרבא, דהרי קאמר אקדשיה, והרי בכור קדוש מרחם. ונתיישבו בס"ד כל הקושיות הנ"ל. אולם מהא מוכח דלא כר"ן [נדרים דע"ח א] בד"ה לומר. שכ' שקדשים אף שנזרק הדם ישנו בשאלה, אשר לכאורה היה מוכח כדבריו מסוגיא דשבועות הנ"ל דאצטריך לאוקמא בבכור, ש"מ דאל"כ כל קדשים אף שנזרק הדם ישנו בשאלה. אבל לפי דברינו הנ"ל רק אליבא דרבא לשטתי' אצטרכינן לאוקמה בשבועות בבכור. אבל סוגיא דכריתות שהיא אליבא דהלכתא, ואפ"ה נקט מלת אקדשי', ש"מ דבכל קדשים משנזרק הדם ליתא בשאלה, וכמ"ש תוס' הנ"ל. ובל"ז ק' להר"ן דדוחק לאוקמי לפי דבריו דחיוב כרת בשחוטי חוץ וה' חטאות המתות נוקמא כולן בשאין הבעלים כאן למתשיל עלה אי בשאין רוצין להתיר. וגם לתוס' דעכ"פ קודם זריקת דמן מצי למתשל עלה נהי דלא ק' משחוטי חוץ, מדכבר נשחט וכ"כ מוולד חטאת תמורת חטאת דאפשר לדחוקי דמיירי דכבר נזרק דם חטאת וכ"כ מתו בעליה הרי אינן כאן למתשיל עלה, אבל בכפרו בעליה ועברה שנתה למה ימותו נתשל עלה. ונ"ל כיון דלא מתשל רק משום דבר חדש שנתהווה, הרי אין מתירין בנולד. ומ"ש הר"ן דבשחוטי חוץ אינו לוקה רק בלא אתשיל עלה. היינו בלא אתשל עלה מחמת טעם אחר שאינו נולד. ודו"ק: אמנם יש לתמוה על הרמב"ם [פ"ד משגגות ה"ג] שכתב שכל איסור מוסיף צריך שיהיה מוסיף ממש איסור על אדם שהוא בעולם ולא אמרי' אילו היו האנשים בעולם שתיאסר עליהן היה איסור

מוסיף, הא לא אמרינן. והביא הכ"מ ראייתו ממכילתן [די"ד ב] דאמרי' כגון דאית ליה ברא לסבא, עכ"ל. וכ"כ תוס' קידושין [דע"ז ב] וכפי הנראה ה"ה באיסור כולל, צריך שיהיו בעולם החתיכות שנכללו באיסור הב', דמ"ש כולל או מוסיף, כמו דבמוסיף צריך שיהיו בנ"א בעולם שנאסרה עליהן חתיכה זו, כ"כ בכולל צריך שיהיו חתיכות בעולם שיאסרו על אדם זה. אלא דהרמב"ם נקט הך דינא במוסיף, מדאיירי בהלכה הקודמת רק במוסיף, להכי קאמר דין זה ג"כ במוסיף. מיהו ה"ה בכולל. א"כ ק' היכי קאמר הכא דכשנטמא הו"ל כולל מדנאסר בכל בשר קודש טהור וק' מאן יימר שיש בעזרה בשר קודש טהור אחר שנזרק דמו [עי זבחים דל"ד א] מי לא איירי ביו"כ שחרית קודם שנזרק דם התמיד. שאין מצוי שם בשר קודש טהור שיאסר עליו. ואת"ל מצוי שם בשר קודש טהור משל אתמול. עכ"פ ק"ל מדאמרי' קידושין [דע"ז ב] דחללה שנעשת זונה, הו"ל לכהן איסור מוסיף, משום דשם זנות פוסל בישראל כשזנתה אשתו תחתיו, וכן כתב הרמב"ם [בפי"ז מביאה ה"י]. וק' אמאי הרי עכ"פ באופן זה שנתהווה המעשה, שבעל הכהן את הזונה, אינו איסור מוסיף. אע"כ דלא בעינן שיהיה מוסיף ממש. והא דאמרינן בכריתות דאית ליה ברא לסבא היינו שאפשר שיהיה כך. אע"ג דהשתא אין לו ברא. וא"כ מה התם בקידושין בחללה שנעשת זונה, שא"א בשום גוונא שיהיה מוסיף אפ"ה עכ"פ מדיש מוסיף בשם זנות בגוונא אחריתא, מחשב מוסיף, מכ"ש באפשר מוסיף באותו זנות עצמו. רק דהשתא אינו מוסיף, מכ"ש דהול"ל דמחשב מוסיף. ודוחק לומר דבקדושין איירי שהיתה חללה שנשאת וזנתה תחת בעלה באמת. דא"כ לא הו"ל לש"ס לומר הואיל ושם זנות וכו', רק הול"ל. זנתה הואיל ונאסרת על בעלה, וכן כתב רש"י התם בפירוש, דלאו בזנתה תחת בעלה איירי. ונ"ל דעק"ל בהא דאמרי' [ביבמות דל"ב ב] דהיכא דנשא מת ואח"כ נשא חי, דחל איסור אחות אשה על איסור אשת אחיו, מדנאסרו עליו באיסור הב' שאר אחוותא. ול"ל אחוותא, הרי לכה"פ בעילת אחות אשה זנות הוא ונימא הואיל ושם זונה פסל בישראל, אע"כ דמשום הא לא מחשב מוסיף, דהרי שם זנות גם בהאיסור הראשון היה. א"כ י"ל דוקא כשאי"ל בהאיסור הב' הואיל ושם זנות וכו', אז צריך שיתרבו ממש אותן הבנ"א שנאסרים בהאיסור הב', וכרמב"ם. משא"כ כשאפשר לומר הואיל ושם זנות וכו' בהאיסור הב', כי הך דקידושין, דתחלה בשהיתה חללה לא היה שם זנות על אסורה, דאין זונה רק בלאו השוה בכל [כרמב"ם פי"ט מא"ב], אז א"צ שיתרבו ממש הבנ"א הנאסרים באיסור הב', משום דהשם עצמו ריבה האיסור הב'. אמנם נ"ל דדבר זה אם צריך שיהיה מוסיף ממש, תלי' בפלוגתא דרמב"ם וראב"ד בפ"ד משבועות ה"י, יע"ש ודו"ק):

והר"ב כ' נשאת לאחי אביו, מגו דאיתוסף וכו'. הו"ל א"א, מגו דאתוסף וכו'. וכ' עלה רתוי"ט. כלומר שמת אחי אביו ונשאת לאחר וכו'. ובחנם נדחק לפרש כן, דהא א"א חל בב"א עם איסור אשת אחי אביו וכו'.. עכ"ל. ולא זכיתי להבין מה הכריחו לרבינו לפרש במ"ש הר"ב הו"ל א"א דר"ל שמת אחי אביו, הרי גם בש"ס נקט הך לישנא. ואדמקשה אר"ב הו"ל לאקשויי כן אש"ס. אע"כ מה דקאמר הש"ס והר"ב הו"ל א"א, מיירי שלא מת אחי אביו, ואפ"ה צריך שיהיה גם איסור א"א איסור מוסיף, דאל"כ אף דא"א הו"ל איסור בת אחת עם איסור אשת אחי אביו, אפ"ה צריך שיהיה כל א' מהן איסור מוסיף על האיסורים הקודמין. תדע דהרי בסיפא בעבר הזקן ונשאה. דמיירי שהזקן חי, וכמ"ש רתוי"ט בעצמו. וחלו גבי' איסור א"א ואיסור אשת אביו בבת אחת, אפ"ה אצטריך הש"ס לאוקמא שיהיה איסור מוסיף באיסור אשת אביו, כגון דאית ליה ברא לסבא, ולא סגי לן במה שאיסור אשת אביו הו"ל אייסור בת א' עס איסור א"א שהוא וודאי איסור מוסיף. מדנאסרה אכ"ע כל ימי חיי הזקן. אע"כ דצריך שיהיו שניהן, כל א' איסור מוסיף על האיסורים הקודמין, אף שחלו שניהן כאחת.

והקשה רבינו ברוך בתוס' [ד"ה הבא] אמאי לא נקט נמי שהיתה רחל בת בתו של יעקב ובת בנה של לאה אשת יעקב, וכגון שניסת דינה בת יעקב ללבן שהיה בן אשת יעקב, וילדה דינה ללבן את רחל דה"ל רחל ליעקב, בת בתו ובת בן אשתו, ואח"כ נשא ראובן בן יעקב את רחל וכו' כלעיל. ונ"ל דתוס' הקשו כן רק לשטתיי' בד"ה ואחות, דל"ג בכולה בבי דמתני' אחות אשתו. דאי גרסי' לה אין מקום לקו' רבינו ברוך, דמה דמצי למנקט חד טפי במתני', דהיינו בת בנה, הדר בציר חד. דלא מצי למנקט תו שתהיה רחל גם אחות אשתו, דממ"נ אם נשא יעקב תחלה את אם חתנו, א"א שישא אח"כ את לאה בת חתנו לבן, מדהיא בת בנה. ואם נשא תחלה את לאה בת חתנו שמאשה אחרת, א"א שישא אח"כ אם חתנו, מדהיא אם אבי אשתו. דהרי שניהן עליו בכרת אפילו לאחר מיתת אשתו הראשונה [כרמב"ם פ"ב מא"ב ה"ז], ולא תפסו בהן קידושין, וא"כ איך אפשר שתהיה רחל בת בן אשתו וגם אחות אשתו.

ועי' ברתוי"ט ד"ה ר' יוסי, שהניח בתימה למה נקט הרמב"ם דאתיליד בן קטן, וע"ש. ולדברינו הכל מיושב על נכון ת"ל. ועוד הקשה שם ברתוי"ט דל"ל לש"ש למנקט דאית ליה בן לסבא, ולא נקט באחי כדנקט מקמי הכי, וכגון דאית ליה עוד אחי לסבא דמגו דאתוסף איסורא לגבי אחי, אתוסף נמי איסורא ליעקב ברי' דסבא. וגם זו הקושיא הניח בצ"ע: ולכאורה לדברינו הנ"ל י"ל דלהכי לא מצי הש"ס לתרוצי הכי, דהרי לאחי הזקן כבר אסורה היתה משום אשת אחיו גם קודם שנשאה הזקן, מנשואי אח הראשון של

הזקן. אבל אחר העיון הא בורכא, דהרי מוקמינן לה בש"ס שנפלה ביבום להסבא, וא"כ כשמת האח הראשון בלי בנים הותר להם איסור אשת אח, דאף דמצוה בגדול ליבם, אם ייבם הקשן זכה. א"כ כשתזר ונשא הזקן שוב חל עליהן איסור אשת אח חדש, וק' שפיר קו' רתוי"ט דהל"ל דאגביה יחול נמי איסור אשת אב איעקב. אמנם במח"כ רתוי"ט גם קו' זו אין בה ממש, דכלל גדול הוא באיסור מוסיף דלא אמרי' מגו שנאסרה על זה נאסרה נמי על אחר, רק בשעונש שניהן שוה, וכן משמעות רש"י [יבמות דל"ב ב] למדייק בדבריו שם. וא"כ האיך נימא מגו דחייל על רחל איסור אשת אח לאחי הסבא, חייל נמי על יעקב איסור אשת אב. אתמהה. איסור אשת אח של אתי הזקן הוא רק איסור כרת. ואיך יחול אגב זה על יעקב איסור אשת אב שהוא בסקילה. להכי ניחא ליה למנקט, דאתילד ליה ברא לסבא, דעונש הך ברא ועונש יעקב שניהן בסקילה. ואע"ג דכלתו חשבינן לה איסור מוסיף במשנתינו, משום שכשנעשת כלתו נאסרה גם על שאר בניו, ואגבייהו נאסרה גם על יעקב באיסור כלתו. ולדברינו מה מוסיף איכא הכא, הרי לשאר בני יעקב היא רק בכרת. וליעקב עצמו היא בסקילה, ואין ענשם שוה. נ"ל דכמו למ"ד דלית ליה בכולל ואפ"ה כשהוא כולל וחמור חייל [כחולין ק"א א]. כ"כ לדידן כשאין האיסור מוסיף שוה בענשו דלא חייל, וכמש"ל, עכ"פ כשהוא ג"כ איסור חמור על קל חייל. א"כ בשלמא איסור כלתו שלא נתחייב מקודם רק משום אחות אשתו שהיא רק בכרת. ומשום בת בתו שהיא רק בשריפה [כסנהדרין ע"ה א']. חייל שפיר עלייהו איסור כלתו שהיא בסקילה [כסנהדרין נ"ג א']. משא"כ אח"כ כשנשאה הזקן. לא אמרינן שיחול איעקב איסור אשת אב אגב הכרת שנתחייבו עליהן אחי הזקן מדאין איסורם שוה. ואע"ג דאיסור אשת אב נמי בסקילה, לא מחשב נמי איסור חמור, מדכבר נתחייב סקילה משום כלתו. ולא הו"ל חמור על הקל. תדע ראיה מבוררת ת"ל לדברינו. דאי נימא שא"צ שיהיה עונש של אדם שנתוסף באיסור שוה לעונש יעקב א"כ למה צריך כלל לאוקמא בש"ס דאית ליה ברא לסבא. הרי גם אם לא יהיה להזקן בן או אח. נימא מגו דנאסרה *) באשת איש לעלמא ע"י נישואין של זקן, נאסרה נמי ליעקב באיסור אשת אב וא"א שחלין כאחת. אע"כ שלעולם צריך שיהיה עונש שניהם שוה. והרי א"א ענשו בחנק. ואשת אב בסקילה. ואילה"ק דלפ"ז ק' לכאורה מאי דאמרינן בש"ס הכא [דף י"ד א'] . הו"ל נותר. מגו דנאסר לגבוה נאסר נמי להדיוט. ולדברינו הרי אין איסור שניהן שוה. דהמקריב נותר לגבוה אינו אפילו במלקות. אלא בלאו הבא מכלל עשה. דהתורה אמרה שישרף. והדיוט שאכלו חייב כרת וקרבן. י"ל הרי בל"ז ק' דחשיב התם נמי איסור הנאה איסור מוסיף, והרי כבר כתב תוס' חולין [דף ק"א] דאיסור הנאה לא מחשב איסור מוסיף רק חומרא בעלמא הוא.

אע"כ צ"ל דקדשים שאני. דאיסור חל על איסור בעלילה כל דהוא [כש"ס דף כ"ג ב']. א"כ ה"נ בהך איסור מוסיף אף שאין ענשן שוה. רק איסור חמור הוא חשבינן ליה איסור מוסיף. מדאיירינן בקדשים [וע' רמל"מ פי"ד ממאכלות הי"ט]. אבל בשאר מילי ל"א גבייהו אחע"א רק בכולל ומוסיף גמור. דהיינו בענשן שוה. או מחמור לקל. כדמוכח בחולין [דף פ"ט] דאמרינן דאיסור גיד חל על מוקדשין מדאסורו נוהג בבן נח. והרי בב"נ אזהרתם זו מיתתן [סנהדרין דף נ"ז א'] ולישראל רק מלקות בגיד, אע"כ דרק בשוין או מחמור לקל אמרינן אגב. אבל מקל לחמור לא. הן אמת שרבעתוס' [יבמות ל"ב ב'] מדדו לנו במדה טפופה. שכתבו דרק באיסור כולל צריך שיהיו שניהם משם א'. אבל באיסור מוסיף אף שאינן משם א' חל עכ"ל. ואי"ל דדוקא שם א' לא מצרכו במוסיף. דהיינו אף שיש לאוין חלוקים. אבל עכ"פ גם לתוס' צריך שיהיה עונש שניהן שוה. ליתא, דהרי כל עיקר ראיית תוס' הוא שכתבו שכן מוכח ממשנתינו זו. ואם שלא ביארו ראייתם, עכ"פ מוכח בבירור שנתכוונו על איסור כלתו. דאמרי' במשנתינו דחייל איעקב, אגב חיוב כרת שנתחייבו עליה שאר בני יעקב, מדנעשת בנשואי בן יעקב אשת אחיהם אע"ג דעונש יעקב ועונש בניו חלוקין זמ"ז. וגם הן ב' לאוין חלוקין. אבל כבר ישבנו לעיל בס"ד שאין ראיה מאיסור כלתו כלל. וגם בל"ז לא ידענא במה יפרנסו רבעתוס' לפי דבריהם גמרתנו דמקשה באיסור אשת אב מה מוסיף איכא. ואצטריך לתרוצי דאית ליה ברא לסבא, ול"ל כולה האי, הרי גם בל"ז איכא איסור מוסיף בנשואי הזקן, ע"י איסור א"א וכמש"ל. ותו דכל עיקר דבריהם תמוה דמ"ש איסור כולל דלא סגי בשעונש שניהן שוה, אלא צריך גם שיהיו ענשם מלאו א', ובאיסור מוסיף נרחיק המדה דאפי' הם מב' לאוין וגם ב' עונשים חלוקים אפ"ה נימא דחייל. מ"ש כולל ממוסיף. אע"כ כדברינו:

פרק ד

כך משמע מרמב"ם הנ"ל. וערלח"מ שם. ולתוס' דוקא בעשה מלאכה בביה"ש של מוצאי שבת. ועי' מ"ש בקופת הרוכלין דף י"א ע"ב (אות ו). ותמהני וכי צריך בשעת החטא איקבע איסורא אם רק השתא נודע שכבר איקבע איסורא, ר"ל שיהיה כאן איסורא וודאי, והרי פשוט כשהיה היום כאן שומן, ולמחר הוציאו השומן והכניסו חלב במקומו ואכל כאן חתיכה א', ואינו יודע אם אכל החתיכה ביום הקודם ונמצא שאכל שומן או שאכל החתיכה ביום ב' וחלב אכל, בכה"ג פשיטא דחייב, דאף דבשעה שהיה כאן השניי' לא היתה ראשונה כאן עכ"פ לא גרע מאכל עכומ"ז הראשונה ואכל ישראל השניי' דמחשב בש"ס איקבע איסורא, אף דבשעה שאכל ישראל שנייה לא נשארה רק חתיכה אחד של

ספק ולא קיי"ל כרבא דאמר מצוות קרינן ופטור באכל עכומ"ז הראשונה [עי' בש"ס] וא"כ מכ"ש הכא דנשארה לבסוף חתיכת איסור וודאי, וא"כ ה"נ ביה"ש של ע"ש. ועי' ש"ס די"ח א' ורמג"א שמ"ב ודו"ק.

פרק ה

[והרבה תמהו רבותינו על הרמב"ם שכתב [בפ"ז ממאכלות] דאפי' כנסו בכלי מיתר לשתותו, והוא נגד ש"ס ערוך. ותרצו בדוחק מאד. דקשה, הרי לא הזכיר רבינו דבכנסו מותר רק ביש בו קשקשין ועי' ברמ"מ ורלח"מ שם. ולפעד"נ דעוק"ל דהרמב"ם כתב וז"ל, דם דגים וכו' אין חייבין עליו משום דם. לפיכך דם דגים טהורים מותר לאכלו. ואפי' כנסו בכלי מותר. ודם דגים טמאים אסור וכו'. עכ"ל. וק' מה לפיכך, וכי משום שאין חייבין עליו לפיכך מותר לכתחלה. ותו מדסתם רבינו ברישא דם דגים סתם, משמע ודאי בין טמאים או טהורים אין חייבין על דמן. ומנה הא איסורא איכא בתרווייהו. אע"כ דרבינו מילי מילי קתני, ורישא קתני דם דגים, ור"ל שכינס הדם בכלי, ואינו ניכר שהוא מדגים, אז אין חייבין עליו משום דם. ודייקינן שפיר אבל איסורא איכא מדרבנן, כמו בטמאים. והדר קאמר. לפיכך דם דגים טהורים מותר לאכלו, ור"ל דם הכנוס תוך חלל גופן [כלישנא דברייתא דמייתי הש"ס. דמוקי לה הש"ס הכי]. מותר לאכלו בהדי הדגים כשאכלן. והדר קאמר. ואפי' כנסו בכלי. אין ר"ל כנסו שאדם כנסו להדם בהכלי, רק ר"ל שאפי' הדגים כנסו הדם בהכלי שמונחין בו, מותר לשתותו מתוך אותו כלי, דהרי ניכר דדם דגים הוא. ולא היה צריך רבינו לפרש ברישא דבלא ניכר שהוא מדגים אסור. דהרי בכל דוכתא דינא הכי שכל היתר הנתדמה לאיסור אסור משום מראית עין. וסמך א"ע הכא מדכתב כן כבר בהלכות שבת [פכ"ב]:

אב"י ק"ל הרי מודה ר"ע לר"ט לעיל במ"ג במעילה מועטת, וא"כ הכא בחתיכה שמעילה מועטת היא, הול"ל שיבי' אשם וודאי עם הגזלה שנהנה ויתנה. וכן ק' לקמן [מעילה פ"ו מ"ו], דלר"ע כיון שהוציא הא' מעל, וכתבו תוס' במעילה [דכ"א ב, ד"ה פרוטה] דר"ע לטעמיה, דמחייב על ספק מעילות אשם תלוי, עכ"ל, ג"כ ק"ל הרי פרוטה וודאי מעילה מועטת היא, וא"כ אף לר"ע הול"ל דיביא אשם (תלוי) ויתנה. השבתי לבני הגאב"ד שליט"א, מי סברת דבאמת מודה ר"ע לר"ט במ"ג, ר"ע לטעמא דר"ט קאמר ולי' לא ס"ל. וכן מוכח נמי מרש"י [שבת דע"א ב ד"ה למ"ד] , שכ' דלר"ע אשם בעי ידיעה בתחלה עכ"ל, וקשה לרש"י הרי מודה ר"ע לר"ט במעילה מועטת. אע"כ כדברינו דרק לטעמיה דר"ט השיב, והוכיח רש"י כן דאל"כ ק' ממשנה ד' כקושיתך, אלא ילמד עליו ריעו.

ותמוהין דברי רש"י, שפי' גסה דר"ל שאכל אכילה גסה, ר"ל שאכל הרבה עד ששוה פרוטה. וק"ל הרי בש"ס [די"ד א'] אמרי' דבחד כזית קמיירי דוקא, והרי הכי נמי הכא, ועל כרחך לא פחות מכזית היה מדחייב עלה משום חלב ונותר. ודוחק לומר דהא דקאמר לעיל בחד כזית קמיירי ל"ד. רק ר"ל שלא היה ב' זיתים, ומה שהיה יותר מכזית היינו דקרי ליה רש"י אכילה מרובה. עכ"פ גם בל"ז אחמ"כ רבינו לא מצינו בש"ס לשון גסה ודקה שיהיה משמע אכילה מרובה או מועטת. דאע"ג דמצינו לשון גסה דמשמע נמי מרובה, כמו היה מודד בגסה לא ימוד בדקה, דהיינו מדה מרובה ומועטת [כב"ב פ"ה מי"א]. זהו במדה, אבל באכילה לא משמע מרובה אם לא נכתב אצלו גם מלת אכילה, כמו אכילה גסה [יומא ד"פ ע"ב] וגם שם ר"ל רק אכילה גדולה יותר מדאי, דבכה"ג פטור על אכילתו. אבל ברוב דוכתי היכא דנקט סתמא משמע גסה ודקה וצ"ע.

פרק ו

ואילה"ק הרי הוה שבועת שוא, דהרי באמת לחנם נשבע. שהרי לא הניחוהו. ותו דגם שבועת שקר היה, דאפי' היו מניחין אותו. היה אסור לעבור על דבריהן, דהתורה אמרה א רי רבים להטות. ונ"ל דבאמת מה"ט נשבע בהך לישנא שאינה שבועה כלל [כי"ד רל"ז]. רק הבטחת דברים. ומה"ט גם רשב"ג נשבע כך [כלעיל פ"א מ"ו] מדתולה בדעת אחרים, דאולי לא יזולו השער בשביל דבריו, כמש"ל [שם]. וכ"כ ר' זכריה בן הקצב [פ"ב דכתובו' מ"ט] נשבע כך, מדנשבע לחנם, דהרי עד א"צ שבועה כלל. וכ"כ מצינו שהיו נשבעים בעבודה [גיטין נ"ח א', ב"ב י"א א', תענית כ"ד א']. וכן לאחר החורבן מצינו ברז"ל שהיו נשבעין בביהמ"ק, ואמרו אראה בנחמה [מכות ד"ה ב', וכתובית ס"ז א']. וכל אלו לא היו שבועות כלל, רק להבטחה בעלמא:

ואילה"ק א"כ איך היה נשבע שכשהיו מניחין אותו היה מקריבו הרי יפה א"ל חכמים. ונ"ל דעוק"ל כיון דלא אפשר חיוב אשם תלוי רק בג' דברים [וסימנך אבם] אכילות, בעילות, מלאכות, שחייב עליהן על הודע שלהן חטאת קבוע [כהוריות ד"ח ב']. וא"כ ביו"כ שאלה הג' איסורים מכל וכל, ל"ל שכל היום מכפר, הרי בל"ז א"א שיסתפק שעשה א' מהג' הנ"ל בידעו שלא עשה א' מאלה אפי' באופן המותר. ע"כ נ"ל שבחסידותו חשש שאע"ג שידע בעצמו שלא עשה מעשה כזאת שידמה בעיניו להיתר, אפ"ה חשש שמא שכח שעשה המעשה ההיא. וא"כ י"ל דגם ביום שאחר יו"כ פליגי בהא דקיי"ל [בח"מ ע"ח ס"ד] דאע"ג דחזקה דאין אדם פורע תוך זמנו, אפ"ה בא"ל בסוף יום דמשלים זמניה כרעתיך ת"ז, נאמן במגו דפרעתיך היום בשחרית ושכחת, מדאדם רגיל לשכוח אחר י"ב

שעות פעולה שעשה מקודם. ולהכי י"ל דבבא ס"ל שמא חטא באלה בליל שאחר יו"כ ושכח, מדאדם רגיל לשכוח כן. ורבנן ס"ל דאע"ג דבשיעור כזה לא הוה העזה בשטוען שכחת, היינו מדטען זה ברי, ועכ"פ אין מצוי שישכח אדם מעשה רבה בפחות מכ"ד שעות. אמנם ק"ל כיון דגם בסיפא פליגי רבנן עליה, מדנשבע שאם הניחוהו היה מקריב, א"כ מ"ש סיפא שלא הניחוהו ומ"ש רישא שהניחוהו להקריב בכל יום. ואי"ל משום דבשאר הימים היה הספק על זמן יותר מרובה, מהספק שנתהווה לו ביום שאחר יו"כ, דבהיום שאחר יו"כ לא היה הספק רק משעת צאת הכוכבים במוצאי יו"כ, דהרי כל היום מכפר, משא"כ בשאר ימים לא היה רשאי להקריב אשמו של אתמול אחר תמיד ביהע"ר. דעליה השלם כל הקרבנות כולן [כפסחים נ"ח ב'], והרי זמן שחיטת התמיד של ביהע"ר היה בח' ומחצה [כלשם ע"א], וא"כ מאז כבר היה בספק שמא נתחייב אשת"ל. עכ"פ הרי גם בהא רבים פליגי עלי' ויחיד ורבים הלכה כרבים. ואי"ל מדהיה זקן ונכבד באפי המלך חשש לכבודו [כב"ב ד"ד א'] ולפיכך היה קשה לחכמים לבטלו ולמנעו מדעתו מכל וכל. ליתא, דהרי גם בכה"ג מצינו שימנעוהו חכמים בדרך כבוד כשרבים חולקים עליו [כיבמות דט"ז א'] ומלבד זה גם על בבא עצמו ק', דהרי חסיד וענוותן גדול היה [כנדרים דס"ו ב], וא"כ האיך עבר על דעת חביריו שרבו עליו [כשבת קי"ח ב], וכ"ש כשמחולק עמהם בד"ת, איסור גמור היה לעבור על דבריהם. שהתורה אמרה אחרי רבים להטות. וא"כ הקריב בכל יום נגד דעת רבים. ותו מי הכריח להכהנים להקריב ולאכול קרבנו, נגד רבים דפליגי עליה וס"ל שקרבנו הוא חולין בעזרה, ותו דהרי מצינו בבבא עצמו איפכא. דאע"ג שהוא היה מתלמידי ב"ש. עכ"פ אפ"ה היכא דידע דהלכה כב"ה, הכרע גם לאחרים לעשות כב"ה [כביצה ד"כ ע"א], ומ"ש הכא. ואת"ל דשאני הך דינא דהכא שכך קיבל מרבותיו, ואשכחן כה"ג בעקביא בן מהללאל שאמר לבנו דמה"ט ממאן לחזור נגד חכמים דפליגי עליה, מדשמע מפי רבים [כעדיות פ"ה מ"ז], א"כ שמא ה"נ הוה הכא. ליתא, דגם התם נ"ל דעקביא היה רק מלמד לדינא כדבריו, אבל לעניין מעשה הוה עביד כרבנן, מדרבים נינהו, דאל"כ ח"ו דינו כזקן ממרא [כרמב"ם פ"ד מממרים ה"א]. ומה"ט נמי נ"ל בתנור עכנאי [ב"מ נ"ט א'] דגם שם ח"ו שר"א עבר על מצוה שבתורה אחרי רבים להטות, רק שלדינא אמר כן, כהלכה ואין מורין כן. ואפ"ה נקמו בו חכמים כעכנא זו וברכוהו, מה שלא עשו כן לעקביא, וכדקאמרי' ח"ו שעקביא נתנדה. ה"ט משום שנעשו כמה אותות ומופתים כדבריו, וכדקאמר התם, להכי הוה חיישי רבנן שעי"ז אתו כ"ע למגרר אבתרי', כדחשו כה"ג [ברכות דס"ג ב'], להכי ברכוהו אחר כל הנסים והנפלאות ההם שנעשו, להורות שאין משגיחין על כל אלו. וא"כ הכא

גם ברישא גם בסיפא ק', ברישא האיך הניחוהו להכניס חולין לעזרה, ובסיפא האיך היה נשבע שאם הניחוהו היה מקריב הרי גם בשיניחוהו היה אסור, שהרי רבים חולקין עליו. ונ"ל משום שברישא לא היה יחיד בדבר הזה, והרי ר"א ס"ל כוותיה, ואפשר גם כמה מחכמי ישראל היה אתו עמו, ועדיין לא עמדו למניין בדין זה, [אב"י עי' כריתות [די"ח א'], דגם ר"מ ס"ל כר"א]. ואפשר עוד שכך היה דעת ב"ש כוותיה, ומה"ט גם ר"א ס"ל כוותיה, דסתם ר"א שבש"ס הוא ר"א בן הורקנס [כתוס' לעיל די"ח א'], והוא היה מתלמידי ב"ש [כנדה ד"ז ב', ושבת דק"ל ע"ב, ועתוס' שם]. [אב"י היינו מדגרסינן הכא ר' אליעזר ביו"ד היינו ר"א בן הורקנס. אבל סתם ר"א בלא יוד היינו ר"א בן שמוע [כרש"י יבמות דע"ב ב' ד"ה ראיתי, וע"ש], ומיירי הכא קודם בת קול, דאז כל הרוצה לעשות כב"ש עושה [כעירובין ד"ו ב'], והכהנים המקריבים והאוכלים, וודאי הם מתלמידי ב"ש היו. ולפיכך לא מיחו בידם חכמים ברישא. משא"כ בסיפא שהיה יחיד בדבר זה, מיחו בידו. והוא נשבע שלולי שלא היו מוחין בידו, ר"ל שאם לא היו חולקין עליו רבים. אז כך היה דעתו נוטה בבירור בלי שום פקפוק ספק להביא גם אז אשמו: